

ÁRKÁDIA

a történelem és irodalom
tanításának megújításáért

KISKÖNYVTÁR

A romantika korának irodalmáról

a romantika fogalma és sajátosságai
a történelmi regény
a Csongor és Tünde kontextusai
Vörösmarty Mihály: Előszó
Jókai Mór élete és művei
Kölcsey és a nemzeti hagyományok

IRODALOM

2.

KRONOSZ KIADÓ

A romantika korának irodalmáról

a történelem és irodalom
tanításának megújításáért

ÁRKÁDIA KISKÖNYVTÁR

---

a Kronosz Kiadó,
a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
Történettudományi Intézetének
és Irodalomtudományi Intézetének
közös sorozata

Sorozatszerkesztő

Gózy Zoltán

(történelem)

Milbacher Róbert

(irodalom)

Sorozatterv: Erőss Zsolt

ÁRKÁDIA KISKÖNYVTÁR

IRODALOM

2.

A romantika korának irodalmáról

Szerkesztette

Z. Kovács Zoltán

Pécs, 2019

Jelen elektronikus kiadvány a Kronosz Kiadó gondozásában
2019-ben megjelent nyomtatott kötet változatlan kiadása

pdf ISBN 978-615-6027-24-5

A szövegeket gondozta:
Milbacher Róbert

© Szerzők
© Szerkesztők
© Kronosz Könyvkiadó Kft.

Tartalom

Előszó (Z. Kovács Zoltán)

7

Z. Kovács Zoltán

A romantika

11

Hites Sándor

A történelmi regény

27

Gere Zsolt

A Csongor és Tünde kontextusairól

47

Milbacher Róbert

**Vörösmarty Mihály *Előszó* című művének
egy lehetséges értelmezése**

65

Török Lajos

Élet és irodalom (Jókai Mórról)

86

Zákány Tóth Péter

Kölcsey Ferenc és a nemzeti hagyományok

102

Előszó

Az Árkádia-sorozat romantikával foglalkozó kötete arra vállalkozik, hogy olyan szempontokat szolgáltatson a magyar irodalom romantikához sorolt klasszikus műveinek értelmezéséhez, amelyek a közelmúlt irodalomtudományában merültek fel.

A romantika fogalma egyszerre közérthető és ugyanakkor félreértésekkel övezett. Az irodalomtudományban rendre felmerül az igény, hogy a romantika értelmezése a mindennapi használatnál elméletileg megalapozottabb háttérrel rendelkezzen. A magyar irodalmi romantika értelmezéstörténetének annyival nehezebb a dolga ehhez az irodalomelméleti kihíváshoz képest, hogy a tudományos igényű megközelítés egyszerre ütközik a korabeli és a jelenkori átpolitizált nyilvános vagy lappangó kánonokkal. Kölcsey, Vörösmarty, Petőfi vagy Eötvös és Jókai műveinek „kötelező olvasmány” státuszához képest minden olyan olvasatot gyanakvás övez, amely a klasszicizálódott értelmezéseket kiegészíti az utóbbi évtizedek irodalomtudományi belátásaival. A „nagy nemzeti elbeszélés” eredettörténete mintha kizárhatná a strukturalizmus, a hermeneutika, a dekonstrukció, az új historizmus, a feminizmus vagy a vizuális kultúratudomány megközelítésmódjait.

Sorra véve a kötet szövegeit, a bevezető tanulmány a romantika két definícióját bontja ki. Az első az irodalmi romantika René Wellek által adott meghatározása, amely három ismérv (képzelőerő, természet, szimbólum és mitologikusság) mentén határolja le a romantikus műveket. A tanulmány ezek kapcsolatát értelmezve definiál olyan további fogalmakat (zseni, fenséges, prófécia), amelyek mind az európai, mind pedig a magyar romantika megértése szempontjából nélkülözhetetlenek. A második romantika-meghatározás a magyar irodalmi romantika különbözőségének Szegedy-Maszák Mihály által adott leírásán alapul.

Zákány-Tóth Péter tanulmánya a *Nemzeti hagyományok* merőben új értelmezését adja. A népiességet megalapozó organikus irodalomfelfogás megalapozása helyett éppen az ilyen, később problémátlannak tételezett felfogásra való reflexióként tekint a *Nemzeti hagyományokra*. A megjelenési helyül szolgáló *Élet és irodalom*, valamint az eredetiség kérdését középpontba állító „Iliászi pör” kontextusába helyezve világossá válik, hogy a közösségi (nemzeti) irodalom organikus modellje helyett Kölcsey műve más típusú, a drámai művek előadásának mintája szerint látja a közösségi irodalom megvalósulásának lehetőségét. Irodalom és előadás, szöveg és előadhatóság viszonyai jelentik a romantika egy másik kulcsszövege, a *Csongor és Tünde* értelmezésének alapkérdéseit is. Gere Zsolt tanulmánya e viszonyokat a romantika kontextusában értelmezve jut arra a következtetésre, hogy Vörösmarty Mihály művének romantikussága éppen a dráma szövege és a színpadi megjelenítés összefüggésében rejlik. A sokat emlegetett előadásbeli nehézség ugyanis korántsem csak a filozófiai mondani-

való és a színházi előadás teherbíró képessége közötti viszonyban rejlik, hanem az elfojtott tudattartalmak vagy az egyéni boldogsággal kapcsolatos pesszimizmus felszínre hozásának kérdésességében.

A magyar irodalmi romantika leegyszerűsítő olvasásával az Árkádia romantika-számában Milbacher Róbert tanulmánya számol le a leghatározottabban. Egyként helyezi át az *Előszó* heroizáló és deheroizálói olvasatait, mégpedig a közfelfogásban meggyökerezett Vörösmarty- és romantika-képpel szemben. A tanulmány meggyőzően igazolja, hogy az *Előszó* részben apológia, mégpedig Széchenyi önvádjaival szemben; másrészt a reformkori üdvtörténeti elképzelés leváltása a történelemnek a vak sors általi alakíthatóságára. Vörösmarty talán legromantikusabb verse nem a heroizmus, hanem a szembesülés verse. Hites Sándor a romantikus történelmi regényről szóló tanulmányában a műfaj nemzetközi és magyar geneziséét bemutatva olyan szempontokat von be a fogalom értelmezésében a nemzeti mitológia megteremtésének igénye mellett, mint a korabeli irodalmi termelés, a történetírással való diszciplináris kapcsolat, a posztromantikus történelmi regény. Ilyen szempontok közé helyezi Török Lajos a magyar romantika „nagy mesemondója”, Jókai Mór életművének értelmezéstörténetét. Török tanulmánya azokat a romantikához kötött olvasási eljárásokat írja le, amelyek a *Nemzeti hagyományoknak* vagy az *Előszó*-nak a korábbi tanulmányokban bemutatott értelmezéseit is meghatározzák.

Összefoglalva az Árkádia romantikával foglalkozó számában szereplő tanulmányok témáit és módszertanát, az itt olvasható értelmezések úgy közelítik meg a

magyar irodalom klasszikus műveit, hogy azok romantikus voltát az irodalomtudomány újabb eredményei felől tekintve is érvényesek legyenek. Az így körvonalazódó romantika fogalma alapvetően a hagyományosan romantikusnak tartott főműveken és alapvető értelmezéseken alapul, ugyanakkor sokkal kevésbé tekint el a romantika ironikus, a saját előfeltevéseivel számot vető jellegétől, a romantika időbeli kiterjesztésétől a történelmi regénynek vagy a verses regénynek a kortárs magyar irodalomban megjelenő példáinak olvasásáig, illetve a keletkezés- és a hagyománytörténet újabb összetevőkkel való kiegészítésétől.

A szerkesztő